

2023

ver
halen

ver
binden

Erfgoed, Airborne
en Kunst

Gemeente Renkum

Cultuurvisie
Gemeente Renkum

ver halen ver binden

Cultuurvisie
Gemeente Renkum

Inhoudsopgave

Voorwoord	7
Inleiding	11
Deel 1 Onze visie	19
Deel 2 Kernkwaliteiten	25
Deel 3 De uitvoering	39
Bronnenlijst	53
Colofon	54

Voorwoord

Sinds het ontstaan van onze gemeente zijn kunst, cultuur en erfgoed van onschatbare waarde. Ook vandaag de dag zijn ze nog springlevend. Kunst, cultuur en erfgoed maken onze gemeente aantrekkelijk voor inwoners, bezoekers en bedrijven. De verhalen en creatieve processen zorgen voor verbinding, vitaliteit en een inspirerende woon-, werk- en leefomgeving.

Ik zie dat de omstandigheden voor de makers van kunst en cultuur, erfgoed en Airborne nog beter kunnen. En denk aan de toegankelijkheid ervan, voor inwoners en bezoekers met een beperking. Dat doen we niet alleen voor de huidige generatie, maar ook voor de generaties van de toekomst.

Onze cultuur en cultuurgeschiedenis moeten we niet vergeten. Educatie en participatie bevorderen om de verhalen te verbinden, levend te houden en creativiteit te bevorderen. Kunst en erfgoed laten onze gemeente tot leven komen.

Al eeuwenlang inspireert onze gemeente kunstenaars en het is een vruchtbare bodem voor nieuwe verhalen. Daarom is het zo belangrijk om de jeugd mee te geven wat mogelijk is en wat kunst en erfgoed mogelijk maken. Laten we blijven investeren in het ontwikkelen van talenten. Want het begint én eindigt met de jeugd.

Mijn wens is dat alle inwoners en bezoekers kunnen genieten van al het moois dat onze gemeente biedt. En ik wens dat we ze kunnen verleiden om te participeren als bijvoorbeeld vrijwilliger, verhalenverteller en/of maker. Kunst, cultuur en erfgoed verbinden onze dorpen en inwoners.

Laten we trots zijn op ons culturele landschap en het koesteren voor de toekomst!

Danielle van Bentem

Wethouder Cultuur, recreatie en toerisme

Net als de verscheidenheid in het landschap, heeft ieder dorp in onze gemeente een eigen karakter en identiteit. Dat eigen karakter kan groeien en bloeien door een dorpsgerichte aanpak met een sterke rol voor initiatieven uit de samenleving.

Onze dorpen kennen een bloeiend verenigingsleven en actieve en betrokken ondernemers. We koesteren succesvolle initiatieven en stimuleren ideeën om onze landschappen en dorpen ook in de toekomst groen, leefbaar en vitaal te houden en verder te versterken.

Collegeperspectief 2022

Inleiding

De gemeente Renkum kent een grote diversiteit aan landschappen en dorpen met een eigen karakter. Veel kunstenaars lieten en laten zich hierdoor inspireren en hebben zich al decennia lang voor kortere of langere tijd in Renkum gesetteld. Ook de cultuurhistorie, het erfgoed en de Airborne geschiedenis geeft de gemeente Renkum een rijkdom aan verhalen, bijzondere plekken en belevenissen. We moeten dit koesteren, er van leren en de verhalen doorgeven aan volgende generaties die in onze gemeente wonen en verblijven.

Cultuur vergroot het welzijn van mensen. Het draagt bij aan de kwaliteit van leven en biedt zingeving. Het daagt mensen uit om de wereld vanuit een ander perspectief te bekijken. Cultuur heeft een sterk verbindende functie en zorgt voor sociale cohesie in een wijk, buurt, dorp of stad en is van economisch belang voor een gemeenschap. Daarom vinden we het belangrijk dat iedereen in de gemeente Renkum toegang heeft tot de verhalen, de geschiedenis en de kunsten. Of je het nu wilt ondergaan of ervaren, wilt participeren, een vrijwillige bijdrage levert of ambitie hebt om professioneel toe te treden. Cultuur is voor iedereen. In het document voor u zetten we uiteen hoe we cultuur in de gemeente Renkum willen faciliteren en stimuleren. Hoe we samen met onze inwoners en partners werken aan een bruisende en creatieve gemeente die geworteld is in het verleden met het oog op de toekomst.

We zien 'cultuur' in deze visie als het verbindende woord van kunst, geschiedenis en erfgoed uit het heden en het verleden. Naast onder meer muziek, architectuur, film, debat, dans, theater, poëzie en beeldende kunst horen ook monumenten, archeologische vondsten, de Airborne geschiedenis en historische en hedendaagse verhalen tot de cultuur van Renkum.

Totstandkoming

In de 'Cultuurvisie 2017 – 2020 Gemeente Renkum' en het uitvoeringsplan was de hoofddoelstelling om de ambitie 'Renkum als Kunstenaarsgemeente' te verwezenlijken. In de visie die voor u ligt wordt hieraan vervolg gegeven. We willen het aanwezige culturele kapitaal -dat bijdraagt aan de welvaart en het welzijn van onze inwoners, de aantrekkingskracht van Renkum en aan de positie van Renkum- lokaal, regionaal en internationaal verder uitbouwen.

De samenwerking binnen het culturele werkveld en met de andere beleidsdomeinen in de gemeente vormt het fundament voor deze langetermijnvisie op cultuur. We kiezen met deze visie voor een koers die recht doet aan de intrinsieke betekenis van cultuur voor Renkum, haar inwoners en de bezoekers. Deze cultuurvisie geeft weer hoe we ons culturele werkveld, en daarmee onze gemeente, willen versterken. Dit reikt verder dan de vier jaar waarbinnen een college een ambitie kan realiseren. Het is een horizon om naar toe te bewegen.

De visie is enerzijds gericht op verbinding binnen het culturele werkveld en andere beleidsdomeinen, om verdergaand te professionaliseren door van elkaar te leren en cultureel ondernemerschap te ontwikkelen. Anderzijds op het verleiden van inwoners en bezoekers om te participeren en 'consumeren' door het beter uitdragen van onze culturele identiteit en landschap.

Kaders

Wettelijk kader

Het gemeentelijk cultuurbeleid moet passen binnen de Wet op specifiek Cultuurbeleid, de Erfgoedwet en Wet stelsel openbare bibliotheek voorzieningen en het Europese Verdrag van Faro.

Landelijk kader

De Rijksoverheid wil dat zo veel mogelijk mensen in Nederland toegang hebben tot cultuur. Dit is in de brief 'Toegankelijkheid in de culturele en creatieve sector voor mensen met een beperking' van 10 november van Staatssecretaris voor Cultuur en Media, mevrouw Uslu, beschreven.

De Raad van Renkum steunt deze gedachte middels de aangenomen motie 'Kunst en cultuur in Renkum fysiek voor iedereen bereikbaar'!

Het Rijk steunt instellingen van (inter)nationale betekenis. Voorbeelden daarvan zijn rijksmusea en orkesten. Culturele instellingen en cultuurfondsen die subsidie van het Rijk krijgen, vormen samen de landelijke basisinfrastructuur.

Hieronder vallen:

- Podiumkunsten
- Musea
- Beeldende kunst
- Film
- Letteren
- Architectuur, design en nieuwe media
- Cultuurfondsen van het Rijk

Naast het Rijk spelen ook gemeenten en provincies een belangrijke rol in de publieke financiering van cultuur. Gemeenten zijn verantwoordelijk voor het lokale cultuurbeleid en voor de voorzieningen van cultuureducatie en amateurkunst.

Hieronder vallen bijvoorbeeld:

- accommodaties voor podiumkunsten en lokale instellingen, zoals toneelverenigingen
- financiering gemeentelijke musea
- bibliotheken
- muziekscholen

Provincies geven subsidie aan cultuur die de lokale belangen overstijgt. Ook zetten zij zich in voor spreiding van culturele (educatie) voorzieningen in de regio.

Regionaal en sub regionaal kader

Samenwerkingsverbanden binnen de diverse regio's worden steeds belangrijker. Niet alleen voor provinciale of zelfs landelijke financiering, maar ook voor het behalen en borgen van lokale doelstellingen. Speerpunten uit de Samenwerkingsovereenkomst Airborne Region (2016), De Veluwe, Agenda 2030 (2020) en de Groene Metropool Regio (2021) zijn meegenomen bij het opstellen van deze visie.

Gemeentelijk kader

De speerpunten en prioriteiten uit de Strategische Visie 2040 (2011), Collegeperspectief 2022-2026, de Nota Economie (2017), Visie Landgoederen en Buitenplaatsen (2018), het herbestemmingsprofiel 'Kerken en kerkgebouwen in de gemeente Renkum' (2019) en Beleidsregels Evenementen Renkum (2021-2025) zijn kaderstellend bij het formuleren van de uitgangspunten voor de Kunst, cultuur en erfgoedvisie gemeente Renkum. Daarnaast sluit de visie aan op de nieuwe Omgevingsvisie, aangejaagd door de nieuwe Omgevingswet. De resultaten van het inwonersonderzoek van Moventem zijn hierin ook meegenomen.

Verhalen van de dorpen

Deel 01

Onze visie

De gemeente Renkum kent een grote diversiteit aan landschappen en dorpen met een eigen karakter. Veel kunstenaars lieten en laten zich hierdoor inspireren en hebben zich al decennia lang voor kortere of langere tijd in Renkum gesetteld. Ook de cultuurhistorie, het erfgoed en de Airborne geschiedenis geeft de gemeente Renkum een rijkdom aan verhalen, bijzondere plekken en belevenissen. We moeten dit koesteren, er van leren en de verhalen doorgeven aan volgende generaties die in onze gemeente wonen en verblijven.

Culturele rijkdom

We moeten onze cultuurhistorie beschermen, uitdragen en aan vernieuwing werken. Het zijn de makers en verhalenvertellers van nu die het cultureel erfgoed creëren van de toekomst.

Cultuur is van en voor iedereen. Waar je ook vandaan komt, welke opleiding je hebt genoten, welke leeftijd, welk geslacht of welke beperking je ook hebt. Cultuur weerspiegelt onze samenleving van toen, nu en straks.

We willen met deze visie de handvatten bieden en ontwikkelen om het Renkumse verleden te bewaren en te verbinden met het heden om onze culturele schatten voor de toekomst te bestendigen.

Een plek waar zoveel geschiedenis is ontstaan, is aan zichzelf verplicht om niet alleen bestaande verhalen te verankeren en door te geven, maar ook om een vruchtbare bodem te zijn voor nieuwe verhalen. De huidige complexe tijd vraagt om nieuwe manieren om naar de toekomst te kijken. Kunst is bij uitstek de vorm waarin die toekomst onderzocht kan worden. Het groene karakter van onze gemeente is door de eeuwen heen voor kunstenaars een inspiratiebron geweest.

De kracht van verbinden

Samenwerking binnen de kunst- en erfgoedsector en met het onderwijs, de bewoners en ondernemers in de gemeente Renkum is een randvoorwaarde om de kunst, het erfgoed en cultuur te kunnen conserveren en creëren. We streven naar meer en betere samenwerking en willen dit als gemeente stimuleren door dit proces met raad en daad terzijde te staan. Zo versterken we de culturele ondernemers afzonderlijk en het culturele landschap als geheel.

Wanneer we met elkaar werken aan het verbeteren van de toegankelijkheid, de professionalisering van de sector, efficiëntie door kennisdeling, cultureel ondernemerschap en een breder publieksbereik leidt dat onherroepelijk tot een beter sociaal en economisch rendement van en voor onze culturele sector. Een win-win dus.

We moeten de kracht van het verbinden nog beter gaan verstaan. Verbindingen binnen onze culturele infrastructuur en met andere beleidsterreinen zoals onderwijs, economie, ruimtelijke ontwikkeling en toerisme en recreatie. Waar oog is voor diversiteit en inclusie. Waar professionals en amateurs elkaar weten te vinden. En waar onze inwoners worden betrokken en kunnen participeren.

Samenwerking

Onze gemeente ligt ingebed tussen twee boeiende steden. Aan de ene kant Arnhem met Artez en Museum Arnhem en de sterke ambitie om zich als energietransitie-stad te ontwikkelen. Aan de andere kant Wageningen/ Foodvalley met de WUR als toonaangevende universiteit op het gebied van voedsel en natuur. Daartussen ligt in relatieve rust onze gemeente in het groen, die al eeuwen mensen inspireert. Ook met onze buurgemeenten Ede en Overbetuwe delen wij belangrijke historische en culturele waarden. En binnen de Groene Metropool Regio is, samenwerking op het gebied van cultuur en toerisme een aandachtsveld, met als doel het realiseren van groei én het versterken van het groene karakter van onze bijzondere regio. Samenwerking gaat wat ons betreft verder dan onze gemeentegrenzen.

We geven dit onder meer vorm en inhoud door landelijk en internationaal samen te werken binnen euroArt en door onze vriendschapsband Dachau/Tervuren/ Renkum. We delen onze geschiedenis en werken nauw samen binnen de Airborne Region en via onze vriendschapsband met Colchester en Debno.

De kunst van verleiden

We geloven in de kracht van onze verhalen, onze geschiedenis en onze kunst. We willen de verhalen uit onze gemeente meer gaan bundelen, vertellen en beleefbaar maken voor, door en met de mensen die in de gemeente wonen, werken en verblijven. Het zijn namelijk de mensen die via overdracht door ouders en grootouders betekenis geven aan de verhalen. Het zijn de mensen die de betekenis die zij eraan toekennen doorgeven aan volgende generaties.

En het zijn deze nieuwe generaties die het binnen hun leefwereld weer nieuwe betekenis geven en onderzoeken hoe nieuwe verhalen een bijdrage kunnen leveren aan de wereld van morgen. Een proces dat we krachtig willen vormgeven door meer samenwerking te stimuleren en verhalen beter te gaan ontsluiten voor onze inwoners en bezoekers.

We willen de rijkdom van ons culturele landschap delen met mensen binnen maar ook buiten onze gemeentegrenzen. We denken dat we hier voor de Airborne geschiedenis aardig in slagen. Vele bezoekers komen naar Renkum en onze buurgemeenten om deze unieke gebeurtenis uit ons verleden te herdenken, maar we zien ook een economische

belang om al onze andere culturele schatten uit te dragen. Hiervoor moeten we de verhalen en kunstuitingen beter delen met de vrijetijdssector. We denken dat we het aanbod aan en de samenwerking met deze sector kunnen verstevigen en daarmee onze aantrekkingskracht voor bezoekers kunnen vergroten.

Met deze visie streeft de gemeente Renkum naar verbetering van onze culturele profilering en het beleefbaar maken van ons unieke landschap, onze kunsten en ons erfgoed. Cultuur zit in ons DNA en dat willen we nog beter gaan uitdragen. Samen! Iedereen mag en kan meedoen en moet kunnen meegenieten van het unieke culturele landschap van de gemeente Renkum.

Cultuur is van iedereen

We kunnen niet werken aan een duurzaam, gezond en levendig cultureel klimaat zonder participatie van de mensen in de sectoren zelf en onze inwoners. Deze visie is daarom ook in sterke mate een uitnodiging. De komende jaren gaan we het participatieproces intensiveren. We willen toewerken naar gedragen projecten en activiteiten die onze visie handen en voeten geven.

We willen investeren in onze jeugd door cultuur toegankelijker te maken en hen een podium te bieden om hun creativiteit te delen met elkaar en anderen. We stimuleren inwoners, ondernemers, docenten, culturele instellingen en ouders om de jeugd te betrekken, verhalen te delen en hen te enthousiasmeren als jonge makers.

Ieder kind heeft verbeeldingskracht. Om dit te ontwikkelen moet het kind worden uitgedaagd en heeft het een podium nodig. We gaan staan voor diversiteit en inclusie! Daarom willen we samen met onze sociale- en culturele partners, mensen met extra behoeften of uitdagingen faciliteren met de aandacht of aanpassing die dat vraagt. We zijn er namelijk van overtuigd dat dit de sector verrijkt met de bijzondere kwaliteiten en vaardigheden van mensen die een plek horen te hebben in het culturele landschap.

Conclusie

We richten ons de komende jaren -met inwoners, ondernemers en culturele partners- op kennis delen, de toegankelijkheid van onze cultuur vergroten en op het uitdragen en bieden van een podium voor verhalenvertellers en kunstenaars van toen, nu en straks.

De kernkwaliteiten van onze aandragers

Deel 02

Kernkwaliteiten

We geloven dat ons verleden, en de verhalen die hierover rondwaren, zorgvuldig bewaard moet blijven. Onze wortels geven vorm en betekenis aan ons heden en aan onze toekomst. Het is de voedingsbodem voor leren, ontwikkeling en nieuwe verhalen. We onderscheiden ons als gemeente op cultureel vlak met drie kernkwaliteiten:

- Het unieke erfgoed
- De Airborne geschiedenis
- Van kunstenaarskolonie naar kunstenaarsgemeente

We willen nieuwe generaties, inwoners en bezoekers verleiden en faciliteren om nieuwe verhalen te maken, nieuwe geschiedenis te schrijven, nieuwe kunst te maken, nieuw erfgoed te creëren.

De gemeente Renkum ambieert het tot stand brengen van een samenwerking tussen mensen en organisaties die verbindt, uitnodigt en inspireert. Dit willen we bewerkstelligen binnen de cultuursector van Renkum, maar ook met andere maatschappelijke domeinen zoals sport, welzijn, economie, recreatie en toerisme en onderwijs en waar mogelijk tot ver buiten onze gemeentegrenzen.

Cultuurparticipatie en -educatie

Cultuurparticipatie en educatie is van onschatbare waarde om onze visie te verwezenlijken en onze onderscheidende kwaliteiten ook in de toekomst te laten floreren. Samen met het culturele werkveld initiëren en faciliteren we diverse activiteiten en projecten om cultuurparticipatie en -educatie te bevorderen. Voor het individu om artistieke en creatieve competenties te ontwikkelen. Voor de gemeenschap om sociale cohesie en een levendig creatief klimaat te versterken.

Door middel van cultuureducatie willen we inwoners in aanraking laten komen met ons erfgoed, de historie en de kunsten binnen onze drie onderscheidende kernkwaliteiten.

Verantwoordelijkheid

De gemeente geeft invulling aan de wettelijke taken, maar we doen meer dan dat. We zijn ambassadeur van ons erfgoed, onze kunstenaars en onze Airborne gemeente, omdat we trots zijn op onze cultuurhistorie en onze kunstenaarsgemeenschap. We faciliteren het leggen van verbindingen, we helpen bij het zoeken naar financieringsmogelijkheden en dragen indien mogelijk zelf financieel bij. We bewaken dat cultuur toegankelijk is voor iedereen en werken toe naar een gedragen 'Governance Code Cultuur' om hierover afspraken te maken met onze cultuurpartners. Natuurlijk blijft de verantwoordelijkheid bij de mensen en organisaties zelf liggen om hun verhaal te hoeden en uit te dragen. Zij kennen de historie en ontwikkelen visie en ambities op het heden en de toekomst. Zij weten wat er nodig is om mensen te blijven inspireren en betrekken.

Kernkwaliteiten

Ons unieke erfgoed

Het cultureel erfgoed vormt het karakter van Renkum en vertelt onze geschiedenis. Cultureel erfgoed houdt en krijgt waarde door het vertellen van de verhalen. Mensen kunnen en willen het beleven. Hoe was het leven toen? Heel even terug in de tijd. Veelal om betekenis te geven aan hun heden en de toekomst. Erfgoed draagt bij aan de sociale cohesie, ruimtelijke kwaliteit en vrijetijdseconomie. Daarom stimuleert de gemeente initiatieven voor behoud, toekomstbestendige en duurzame ontwikkelingen en de beleefbaarheid van ons materieel/immaterieel erfgoed, zoals gebouwen, landschappen, archeologische vondsten en cultuur.

Ons erfgoed heeft ook een belangrijke educatieve en economische waarde. Een wandeling of fietstocht langs monumenten en archeologische en cultuurhistorische plaatsen is voor veel scholieren een welkom en leerzaam uitje. Ook bezoekers aan de Veluwezoom maken veelvuldig gebruik van de vele wandel- en fietsroutes om zich te laten inspireren door het landschap en de verhalen uit een vervlogen, maar niet verdwenen, verleden. We zien kansen voor nog meer wandel- en fietsroutes om de vele

verhalen van cultuurhistorische plaatsen te vertellen met en aan de inwoners en bezoekers van de gemeente Renkum.

We zetten de komende jaren in op het behoud en uitdragen van ons culturele erfgoed. Dit doen wij samen met onze partners en inwoners. Veel inwoners delen en koesteren onze wortels. Ze geven hier inhoud aan door enthousiast met elkaar te werken aan de instandhouding en door het actief uit te dragen. De gemeente stimuleert en ondersteunt waar mogelijk de vele professionals en vrijwilligers die met zo veel passie en toewijding ons erfgoed beschermen en uitdragen.

Archeologie

Talrijke grafheuvels en archeologische vondsten van duizenden jaren oud wijzen op vroege bewoning in onze gemeente. Renkum kent veel gebieden met een middelhoge tot hoge archeologische verwachting. Dat wil zeggen dat de kans groot is dat archeologische resten op de oorspronkelijke plaats -in situ- kunnen worden aangetroffen. Het is minder 'aabaar' dan het erfgoed boven de grond, simpelweg omdat het meestal onzichtbaar is. Het vraagt vaak ook enige deskundige uitleg, voordat de betekenis en waarde inzichtelijk worden.

We willen deze archeologische plaatsen beschermen en hebben daartoe archeologie opgenomen in de bestemmingsplannen en de gemeentelijke archeologieverordening. We zijn tenslotte zuinig op de tastbare herinneringen die onze voorvaders hebben achtergelaten.

De gemeente Renkum wil het draagvlak voor het beschermen van archeologische vondsten vergroten door het publiek beter te informeren over het vroege verleden van de gemeente.

Monumenten

Renkum kent vele rijks- en gemeentelijke beschermde monumenten. In 2021 telden we 76 inschrijvingen in het rijksmonumentenregister en 145 gemeentelijke monumenten. Ook de zogenaamde 'martiale gedenktekens', waarbij het gaat om gebouwde zaken die verband houden met WO2 en de Airborne geschiedenis, zijn voor Renkum van groot belang.

We werken aan integratie van het cultuurhistoriebeleid in het ruimtelijk ontwikkelingsbeleid. Niet alleen om onze monumenten te beschermen maar om ze hun eigen bijzondere plek te laten behouden binnen onze gemeente.

Religieus erfgoed

Van oudsher kent de gemeente Renkum veel kloosters en kerkgebouwen. Velen kregen een herbestemming door de ontkerkelijking, enkele een monumentale status. Ook is er veel roerend religieus erfgoed, zoals het Mariabeeld in de Onze Lieve Vrouwe Ten Hemelopnemingkerk te Renkum. Dit bijzondere eikenhouten beeldje -gemaakt rond 1350- wordt al vele eeuwen vereerd. Sommige kerkgebouwen hebben méér dan alleen een religieuze functie zoals de St. Bernulphuskerk in Oosterbeek met de aanwezigheid van de unieke reeks kruiswegstaties geschilderd door Jan Toorop of de inwerking van de Slag om Arnhem op het Oude kerkje.

Het onttrekken van kerkgebouwen aan de eredienst moet met grote zorg gebeuren. We streven bij herbestemming altijd naar behoud van de beleving van het historisch karakter. Daarom is er in 2019 een herbestemmingsprofiel gemaakt: "Kerken en kerkgebouwen in de gemeente Renkum". Dit geeft inzicht in de cultuurhistorische waarde van een kerkgebouw en de uitgangspunten bij herontwikkeling.

Kernkwaliteiten

Ons unieke erfgoed

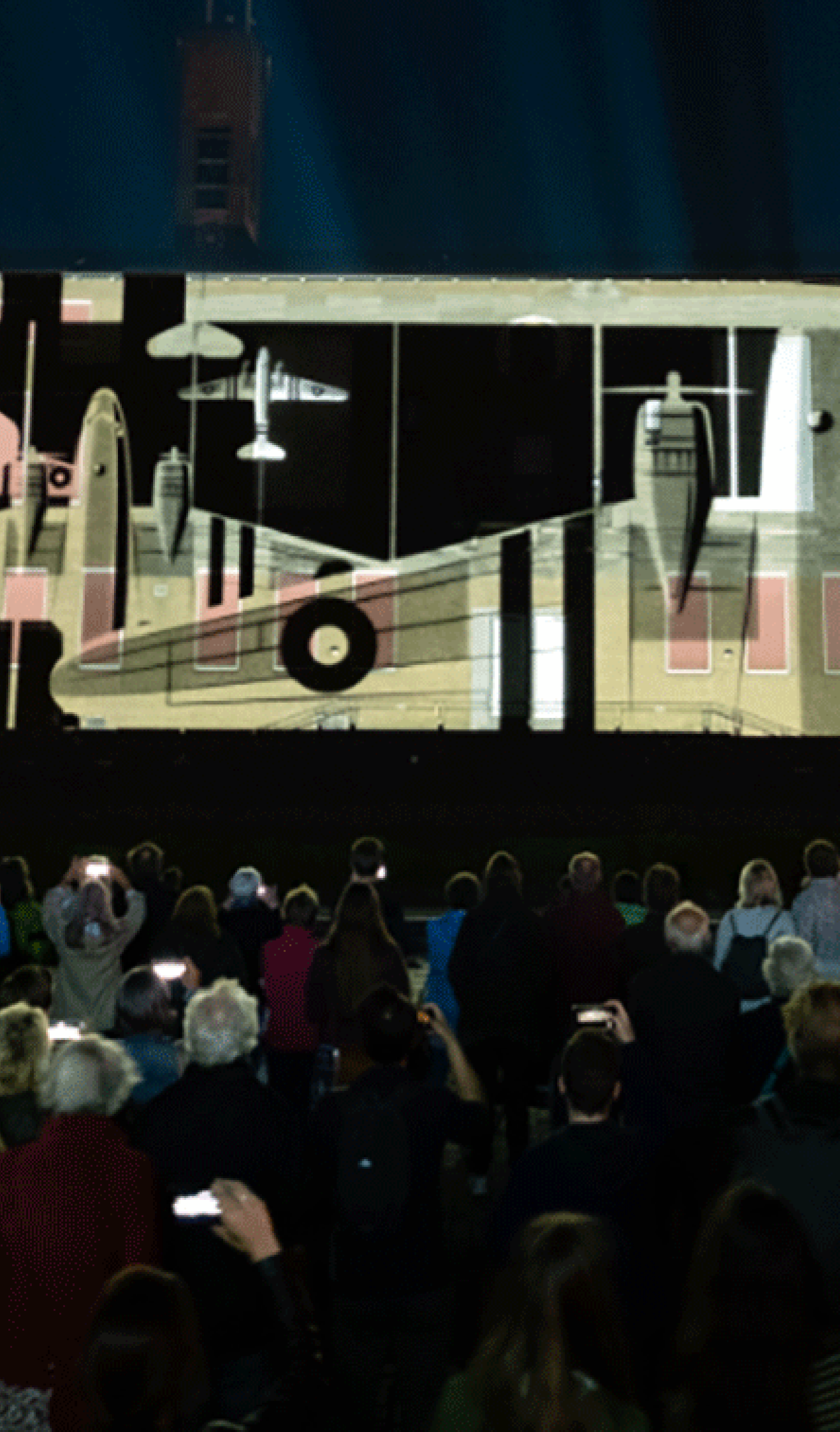
Wederopbouwarchitectuur

De belangstelling voor de architectuur uit de wederopbouwperiode (1945 – 1966) groeit. We kennen een aantal belangrijke bouwprojecten uit deze periode: de Dorpsstraat en het Europaplein in het dorp Renkum en het Plein 1946 en de Dennenkamp (incl. het gemeentehuis) in Oosterbeek. De Stichting Wederopbouwarchitectuur Renkum vertelt het verhaal van de gebouwen, van de mensen die het hebben ontworpen en de mensen die er in woonden of werkten in deze periode van naoorlogs herstel.

De gemeente is ambassadeur voor initiatieven die deze bijzondere bouwperiode in onze gemeente voor het voetlicht brengen. Het vertelt het naoorlogse verhaal aan onze huidige en toekomstige inwoners en bezoekers.

Landgoederen en buitenplaatsen

De gemeente Renkum heeft haar bijzondere karakter mede te danken aan landgoederen, sprengbeken (bv. Renkums Beekdal) en markante zichtlijnen (bv. Duno Plateau). Ook de zogenaamde gemeentelijk beschermde buitenplaatsen en landgoederen zoals Hartenstein, Bato's wijk, De Oorsprong en Mariëndaal kenmerken de gemeente Renkum. We beschermen deze buitenplaatsen door middel van de Erfgoedverordening die sloop of toevoegingen alleen toestaat als daarvoor een vergunning is verleend. De landgoederen en buitenplaatsen van de gemeente Renkum maken deel uit van een reeks landgoederen en buitenplaatsen op de zuidelijke Veluwezoom; Het Gelders Arcadië. De educatie en promotie van Het Gelders Arcadië wordt opgepakt door de Veluwezoom gemeenten Brummen, Arnhem, Rozendaal, Rheden, Wageningen en Renkum in

Kernkwaliteiten

De Airborne geschiedenis

samenwerking met het Gelders Erfgoed, eigenaren en terreinbeheerders.

De gemeente Renkum draagt mede zorg voor behoud en beleving door 'beleven, benutten en beschermen', zoals in de Visie Landgoederen en Buitenplaatsen 2018 is vastgelegd. We werken hiertoe nauw samen met Veluwe op 1 en Toerisme Veluwe, Arnhem, Nijmegen.

Naast de cultuurhistorische waarde van de landgoederen is ook de ecologische, landschappelijke en economische waarde van groot belang. Bewoners en bezoekers moeten nu en in de toekomst kunnen blijven genieten van de prachtige omgeving en de verhalen die hierin rondwaren.

De Airborne Region – gemeenten Renkum, Arnhem, Ede, Overbetuwe - deelt een verdrietige, leerzame geschiedenis; De Slag om de brug bij Arnhem in september 1944, onderdeel van het geallieerde offensief tegen Nazi Duitsland onder de naam 'Operatie Market Garden'. De verhalen over de slag en de oorzaak en de gevolgen, zijn op veel plekken te vinden in of om onze gemeentegrens zoals de John Frost brug bij Arnhem, het Airborne Museum in Oosterbeek, het Glider Museum in Wolfheze, de Ginkelse Heide en het bezoekerscentrum in Driel.

Veel belangrijke militaire gebeurtenissen -uit de Tweede Wereldoorlog in Nederland- hebben plaats gevonden in onze regio; de Slag om de Grebbeberg (Rhenen), de Slag om Arnhem (Renkum, Ede, Arnhem en Overbetuwe) en de capitulatie van Duitsland (Wageningen).

Het heeft een stempel gedrukt op de mensen die het hebben meegemaakt of via de overlevering hebben meegekregen. Velen herdenken ieder jaar de gevallen voor onze vrijheid via onder andere de Airborne-landingen en Bridge to Liberation, educatieve programma's en de vele herdenkingen in de Airborne Region.

Dat onze inwoners nauw betrokken zijn bij dit stukje geschiedenis blijkt bijvoorbeeld uit de vele Airborne vlaggen die ieder jaar aan de gevels van hun huizen worden gehangen.

Samenwerking

Professionals en vrijwilligers werken al jarenlang aan een plek voor het verhaal van de Slag bij Arnhem in de regio. In de volle breedte investeren organisaties en gemeenten in de bewaring en waarde van deze geschiedenis en de lessen voor de toekomst. Samenwerking leidt tot samenhang en synergie in programma, promotie en marketing binnen de Airborne Region. Dit is mogelijk omdat vele partijen zich hiervoor inzetten en de provincie Gelderland en het vfonds als strategische partners mee investeren.

Lest we forget

We creëren belangstelling en bewustzijn voor de heroïsche strijd van de Slag om Arnhem en geven het door aan de volgende generaties. Naast de eigenheid van de Airborne Region kijken wij hoe wij bovenregionaal de belangrijke mijlpalen van de WO2 geschiedenis duurzaam

kunnen verbinden voor educatieve doeleinden en kunnen delen met bezoekers van over de hele wereld; Lest we forget.

De Airborne geschiedenis is onderdeel van het collectieve geheugen op lokaal, regionaal, nationaal en internationaal niveau. Deze bijzondere geschiedenis van onze regio biedt de mogelijkheid tot het voeren van gesprekken in het heden en in de toekomst. Gesprekken met en tussen jongeren, bezoekers, inwoners, politici over vrijheid, vrede, democratie, compassie en recht.

Nieuwe generaties

De gemeente Renkum wil het oorlogsverleden levend houden, zodat mensen, en in het bijzonder nieuwe generaties, beseffen wat onze vrijheid betekent en wat het gekost heeft. We geven, samen met de andere Airborne gemeenten en de Airborne organisaties, met zorg vorm en inhoud aan het (nieuwe) herdenken en het uitdragen en overdragen van het verhaal.

We beschermen het karakter van de herdenkingen, maar passen de vorm aan

met het wegvallen van veteranen en de generaties die het hebben moeten meemaken. We willen onze inwoners bereiken en hen inspireren om het verhaal te blijven vertellen, omdat onze historie voor veel mensen in de wereld de grimmige werkelijkheid is binnen hun hedendaagse leven.

Kernkwaliteiten

Van kunstenaarskolonie naar kunstenaarsgemeente

De gemeente Renkum had in de 19e eeuw een heuse kunstenaarskolonie. Dit was de eerste in Nederland. De Oosterbeekse school en Pictura Veluensis hebben een belangrijke rol gespeeld binnen ons kunstenaarsklimaat. De schilders zochten de sfeer van een kunstenaarsdorp in een uitdagende natuur, maar ook de intimiteit van kroegen en logementen waar zij elkaar opzochten en hun werk bespraken. Op 1 mei 1902 werd in Renkum de kunstvereniging Pictura Veluensis opgericht. De kunstvereniging wilde de belangstelling voor de kunst bevorderen en de samenwerking van de in Renkum en Heelsum wonende kunstenaars stimuleren.

De tijden van de kunstenaarskolonie liggen ver achter ons, maar het streven om de belangstelling voor kunst te bevorderen en samenwerking binnen de kunsten te stimuleren staat nog altijd recht overeind. De gemeente Renkum kent een levendig creatief en kunstzinnig klimaat. In onze gemeente wonen en werken veel creatieven en worden talrijke activiteiten georganiseerd op het gebied van kunst en cultuur. De komende jaren gaan wij onze Kunstenaarsgemeente verder vorm en kleuring geven.

Creative broedplaatsen

Mensen zijn graag in een creatieve omgeving en waar cultuur een belangrijke onderlegger vormt voor sociale cohesie en economische groei. We willen investeren in het ontwikkelen van een gunstig vestigingsklimaat voor de creatieve industrie en atelierruimte en huisvesting voor onze kunstenaars (in spé). Creatieve broedplaatsen, waarin (jonge) kunstenaars en creatieve ondernemers samenwerken, experimenteren en hun talent en hun ondernemerschap verder ontwikkelen, leiden tot versterking van het artistiek klimaat en zorgen voor een kwaliteitsimpuls voor alle domeinen van de gemeente.

Multidisciplinaire en interregionale samenwerking

We faciliteren en ondersteunen waar we kunnen multidisciplinair programmeren om kruisbestuiving tussen disciplines te bevorderen. Kleinschalige projecten, die in samenwerking worden geïnitieerd op verrassende wijze en onverwachte plekken, willen we stimuleren en ondersteunen. Zo bevorderen we dat we af en toe buiten de lijntjes kleuren en er continu vernieuwing is binnen onze kunstenaarsgemeente.

Culturele infrastructuur

De gemeente Renkum wil actief meewerken aan een laagdrempelig cultuurklimaat. Inwoners en bezoekers worden uitgedaagd om binnen het culturele veld te leren, zich te laten inspireren, produceren, presenteren, participeren en consumeren. Participatie en educatie is voor de ontwikkeling van Renkum op alle domeinen van belang, maar voor de toekomst als Kunstenaarsgemeente moet hier extra aandacht naar toe in de komende jaren. Er wordt de komende jaren actief verder gewerkt aan het verstevigen en uitdragen van onze identiteit als Kunstenaarsgemeente.

De uitvoering

De visie 'Verbinden en Verleiden' vraagt van iedereen die een rol heeft, of wil spelen, een open mind en verbindende geest. Alleen samen kunnen we de culturele identiteit van Renkum hoeden, voeden en uitdragen. De gemeente Renkum wil de rol van 'spin' in het netwerk vervullen met waar nodig of gewenst een verbindende, inspirerende, stimulerende, faciliterende, structurerende en/of sturende rol. We fungeren als bruggenbouwer tussen inwoners, bezoekers en cultuur, tussen ondernemingen en cultureel ondernemerschap, tussen onderwijs en cultuur en tussen inwoners, organisaties, instellingen en overheden.

Rol gemeente Renkum

- Het toegankelijk en op peil houden van de culturele basis infrastructuur, zowel fysiek en digitaal.
- Het vergroten van de binding van inwoners en bezoekers aan onze gemeente en regio.
- Ondersteuning bieden aan de culturele identiteit en het cultureel ondernemerschap.
- Lokale belangen borgen in (sub)regionale samenwerkingsverbanden zoals de: Veluwealliantie, Groene Metropoolregio, euroArt en de Airborne Region.

We denken graag mee, maar laten de verantwoordelijkheid voor de productie, creatie, educatie, presentatie en communicatie bij de makers, hoeders, professionals, vrijwilligers en participanten. Zij weten als geen ander hoe je mensen kunt verleiden om te komen, te kijken en mee te doen. We ondersteunen onze culturele partners met het leggen van contacten, het zoeken naar financieringsmogelijkheden of dragen indien mogelijk zelf financieel bij.

Een ambitieuze uitvoeringsagenda

We streven naar een sterke en toegankelijke culturele infrastructuur, kruisbestuiving tussen disciplines, integrale samenwerking op lokaal en regionaal niveau en de koppeling tussen verleden, heden en toekomst.

Deze culturele infrastructuur moet -fysiek en digitaal- ruimte bieden aan inwoners en professionele kunstenaars om zich te uiten -in de openbare ruimte, op exposities of binnen culturele instellingen- op het gebied van erfgoed, historie, beeldende kunst, design, fotografie, dans, theater, muziek en literatuur.

Randvoorwaarden

We zien een drietal randvoorwaarden om de visie te kunnen verwezenlijken en waar we de komende jaren, samen met het culturele werkveld, vorm en inhoud aan willen geven:

- Cultureel ondernemerschap: We ondersteunen en stimuleren cultureel ondernemerschap en vragen de culturele instellingen om een plan te maken en/of te delen om zichzelf en elkaar te versterken en verdergaande professionalisering te bevorderen.
- Kennis delen: We willen ontmoetingen faciliteren – zowel voor betaalde als onbezoldigde medewerkers - om elkaar te (leren) kennen, kennis te delen, elkaar te inspireren en de cohesie te bevorderen.
- Verbinding: We willen samenwerking, leren en ontmoeting faciliteren – zonder de verantwoordelijkheid over te nemen.

Pijlers

De komende jaren moeten we werken aan het behoud en de verbetering van de omstandigheden en de faciliteiten voor participatie, creatie en productie, educatie, presentatie en communicatie. We streven naar initiatieven die een duurzaam en onderscheidend Renkums karakter hebben. De pijlers geven richting en structuur aan onze uitvoeringsagenda en voeden de visie 'verbinden en verleiden'.

Pijlers voor onze uitvoeringsagenda

- Participatie
- Creatie en productie
- Educatie
- Presentatie
- Communicatie

De uitvoering Participatie

Amateurkunst

De eerste kennismaking met kunst en cultuur vindt voor de meeste mensen in de eigen gemeenschap, zoals de bibliotheek, een lokale galerie of een muziekschool, plaats. Het levert een wezenlijke bijdrage aan de toegankelijkheid van kunst en cultuur en aan een inclusieve cultuursector waarin iedereen zich thuis voelt. Amateurkunst is een manier van zelfexpressie en versterkt de sociale cohesie in het eigen dorp. Het is een verkenning en mogelijk zelfs de eerste stap richting een professionele carrière in de kunsten. Het stimuleren van amateurkunst is de manier waarop de gemeente Renkum zorgt dat alle inwoners kennis kunnen maken met kunst en cultuur en actief deel kunnen nemen. We willen dat er zowel ruimte is voor initiatieven van inwoners als voor verenigingen en culturele instellingen.

Om de toegankelijkheid voor iedereen te borgen vragen we onze professionele sociale- en culturele partners actief mee te denken in hoe we bijzondere doelgroepen kunnen laten participeren. We borgen de toegankelijkheid via de Gelrepas. Maar hoe kunnen we kunst en cultuur inzetten als onderdeel van algemene (maatwerk)voorzieningen, creatieve therapie, maakateliers, dagbesteding en als verbindend instrument tussen mensen in wijken en dorpen? Mooie hedendaagse voorbeelden zijn het onderhoud en de exploitatie van de Muziekkoepel in Heelsum en het openstellen en draaiend houden van de Renkumse Molen.

De uitvoering

Creatie en productie

Broedplaatsen

We onderzoeken de mogelijkheden van vaste huisvesting voor creatieven als fundamentele basis voor de totstandkoming van een kunstenaarsgemeente. En we kijken naar mogelijke combinaties van woon- en atelier-ruimte zoals bijvoorbeeld in de vorm van tiny houses of met een groot gezamenlijk atelier of winkelruimte. Op deze wijze blazen we de centra van onze gemeente nieuw creatief leven in. Deze ambitie is opgenomen in de omgevingsvisie en brengen we actief over op projectontwikkelaars, pandeigenaren en grotere (bouw)initiatieven. Waar mogelijk faciliteren we initiatieven voor de realisatie van bedrijfsruimte aan huis.

We vinden het noodzakelijk dat onze partners tijdelijke verblijven kunnen bieden aan kunstenaars in verband met deelname aan regionale, landelijke en Europese 'artist in residence' projecten. Het resulteert namelijk in tentoonstellingen en lezingen van regionale, landelijke en Europese kunstenaars.

Lokale en regionale samenwerking

We willen inzetten op betere en nauwere samenwerking tussen de verschillende podia en tussen de podia en de gezelschappen. Een voorbeeld zijn muziekscholen en muziekverenigingen die naast het geven van muzieklessen, concerten en uitvoeringen op de lokale podia met lokale orkesten en koren verzorgen.

De gemeente Renkum kent geen professionele theater- of dansinstituten. Onze buurgemeente Arnhem wel. Vanuit die organisaties is er belangstelling om op bijzondere locaties in onze gemeente interessante projecten op het gebied van theater of dans te brengen. Wij stimuleren deze samenwerking tussen de gezelschappen uit Arnhem en de podia in onze gemeente.

De uitvoering Educatie

Algemene kunstzinnige vorming, zowel binnen het basis-, voorgezet- en speciaal onderwijs-, als daarbuiten, is belangrijk voor het ontdekken en ontwikkelen van talent en vormt de basis voor de toekomst van Renkum als Kunstenaarsgemeente. De gemeente Renkum wil de samenwerking tussen jeugd, scholen en culturele instellingen verder verstevigen en werken aan de verankering van cultuur binnen het onderwijs en daarbuiten. We vragen scholen hun verantwoordelijkheid hierin te (blijven) nemen en nemen onze verantwoordelijkheid door het behoud van de combinatiefunctionaris die het onderwijs en de culturele instellingen blijft ondersteunen en faciliteren.

Ook willen we op alle kernkwaliteiten de rol van jongeren als deelnemer, vrijwilliger of professional verstevigen. Zij zijn degene die het stokje moeten overnemen en doorgeven. Daarvoor gaan we samen met onze culturele partners met jongeren in gesprek hoe zij betrokken willen worden.

De uitvoering Presentatie

Algemene kunstzinnige vorming, zowel binnen het basis-, voorgezet- en speciaal onderwijs-, als daarbuiten, is belangrijk voor het ontdekken en ontwikkelen van talent en vormt de basis voor de toekomst van Renkum als Kunstenaarsgemeente. De gemeente Renkum wil de samenwerking tussen jeugd, scholen en culturele instellingen verder verstevigen en werken aan de verankering van cultuur binnen het onderwijs en daarbuiten. We vragen scholen hun verantwoordelijkheid hierin te (blijven) nemen en nemen onze verantwoordelijkheid door het behoud van de combinatiefunctionaris die het onderwijs en de culturele instellingen blijft ondersteunen en faciliteren. Ook willen we op alle kernkwaliteiten de rol van jongeren als deelnemer, vrijwilliger of professional verstevigen. Zij zijn degene die het stokje moeten overnemen en doorgeven. Daarvoor gaan we samen met onze culturele partners met jongeren in gesprek hoe zij betrokken willen worden.

Oude en nieuwe meesters

De gemeentelijke kunstcollectie is opgebouwd uit werken van de Oosterbeekse School, Pictura Veluensis en BKR aankopen. De werken uit de collecties Oosterbeekse School en Pictura Veluensis zijn in langdurig bruikleen gegeven aan Museum Veluwezoom. Naast de gemeentelijke collectie is er een uitgebreide privé collectie Oosterbeekse School en Pictura Veluensis in 2022 aan de gemeente geschonken. Ook zijn er in de gemeente een aantal collecties van hedendaagse kunstenaars, die in Renkum gewoond en gewerkt, hebben aanwezig. De collecties vormen de cultuurhistorische basis om onze identiteit als Kunstenaarsgemeente te onderbouwen, visualiseren en uit te dragen. We moeten de collecties behouden en openbaar toegankelijk houden of maken. Hiertoe werken we nauw samen met onze museale partners.

Papiergeschiedenis

De gemeente Renkum steunt initiatieven die onze papiergeschiedenis levend houden.

Kunst in de openbare ruimte

Kunst in de openbare ruimte heeft de laatste decennia een veelzijdige ontwikkeling doorgemaakt. Het gaat daarbij om nieuwe vormtalen en nieuwe werkwijzen die de fysieke plek aanduiden én het verhaal van de plek vertellen. De kunstuiting kan gaan over een visuele verbetering of markeringspunten, maar moet bovenal bijdragen aan bewustwording van de geschiedenis en de verhalen die er bij horen. Meer en meer ook zien we kunstenuitingen in onze gemeente die een koppeling maken met speciale thema's of projecten in de omgeving met een landelijke uitstraling - denk aan de internationale beeldtentoonstelling Sonsbeek, State of Fashion of activiteiten rondom de Airborne herdenking (Artborne). De gemeente Renkum juicht tijdelijke kunst in de openbare ruimte toe omdat het onze culturele identiteit zeer zichtbaar versterkt en het publieksbereik vergroot. We zien, mogelijk in samenwerking met buurgemeenten, kansen om Renkum hiermee regionaal en (inter)nationaal op de kaart te zetten.

Culturele festivals en evenementen

Festivals en evenementen verbinden mensen en zijn bij uitstek geschikt om nieuwe doelgroepen in contact te brengen met cultureel aanbod, maar ook om het cultureel aanbod een podium te geven. Festivals en evenementen trekken makers en bezoekers aan en geven -vaak met nieuwe producties- een creatieve impuls aan het culturele leven. Bovendien genereren ze omzet en werkgelegenheid voor horeca en andere bedrijfstakken. We streven naar festivals en evenementen passend bij de maat van de omgeving die duurzaam, inclusief, laagdrempelig, multidisciplinair en voor alle leeftijden zijn. We stimuleren organisaties een event neer te zetten dat mensen aanspreekt tot ver buiten onze gemeentegrenzen. Onze gemeente typeert zich door de diversiteit, kleinschaligheid en intimiteit die de dorpen in onze gemeente uitstralen. Dat willen we zo houden, maar we streven wel naar meer communicatieve en organisatorische eenheid; eenheid in verscheidenheid!

We willen fysieke en digitale mogelijkheden inzetten om samenwerking te faciliteren en uit te nodigen tot participatie. We ambiëren een culturele infrastructuur waar ruimte is voor het vertellen van verhalen en creatieve uitingen vanuit de mensen en organisaties in onze gemeente.

We gaan sturen op professionalisering en efficiency door het verzamelen en inzichtelijk maken van inhoud en programmering door onze culturele partners. Denk hierbij aan één evenementenagenda, een kaart met alle bezienswaardigheden, een digitale plek waar verhalen en creaties worden verteld en getoond, maar ook aan de verzameling van data zoals aantallen bezoekers van websites en locaties.

We kunnen de inhoud en de data vervolgens benutten om onze culturele identiteit en -uitingen beter uit te dragen via o.a. de fysieke en digitale platforms van de vrijetijdssector om bezoekers te verleiden naar een creatief en bruisend Renkum.

We zien hierin ook een belangrijke rol voor de lokale en regionale omroep -binnen de totale infrastructuur- om verhalen te delen. We gaan daar de komende jaren intensief met onze partners aan werken. Goede samenwerking met culturele organisaties is van groot belang voor het succes van een lokale of regionale omroep en vice versa. We willen toewerken naar een culturele infrastructuur waar informatie voor en over Renkum verzameld wordt voor en door onze inwoners. Het moet een bron worden van inspiratie om bewoners en bezoekers te laten delen en participeren in de rijkdom van ons erfgoed, de Airborne geschiedenis en onze kunst.

De uitvoering Communicatie

Culturele infrastructuur

Digitaal	Website Social Media QR codes Dashbord (cijfermatig inzicht)
Fysiek	Wandel- en fietsroutes Netwerken, atelier en tentoonstellingsruimten, musea Monumenten, filmhuis Landschappelijke markers en informatiedragers
Activiteiten	Festivals en evenementen Tentoonstellingen Workshops Herdenkingen

Tot slot: Samen verder

De visie, onze kernkwaliteiten en de pijlers zijn richtinggevend voor een concrete uitvoeringsagenda voor de komende jaren. We werken met het culturele werkveld aan de totstandkoming en uitvoering van een culturele uitvoeringsagenda binnen de wettelijke kaders en financieringsmogelijkheden. Alleen samen kunnen we vorm en inhoud geven aan deze visie. Alleen samen kunnen we de visie 'Verhalen Verbinden' verwezenlijken.

Bronnenlijst

Wet

Wet op specifiek Cultuurbeleid
Besluit Erfgoedwet Archeologie
Erfgoedwet
Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen

Gebruikte literatuur Rijk

Kunst- en cultuurbeleid
Eén integrale wet voor het cultureel erfgoed
Sinds 1 juli 2016 is er één integrale wet die betrekking heeft op onze museale objecten, musea, monumenten en archeologie op het land en onder water. Samen met de nieuwe Omgevingswet maakt de Erfgoedwet een integrale bescherming van ons cultureel erfgoed mogelijk. Via onderstaande link leest u wat de Erfgoedwet betekent voor musea, rijksmonumenten en archeologie.
Kamerbrief visie Erfgoed uit de Tweede Wereldoorlog (nov 2019)

Provinciaal

Veluwe-op-1
Groene Metropool Regio
Groene Metropool Regio Arnhem-Nijmegen - REGIONALE AGENDA 2022 - 16-09-2021
Groeidocument 025 Arnhem Nijmegen
Uitgangspunten notitie Cultuur en Erfgoedbeleid 2020

Gemeente Renkum

Strategische visie Renkum 2040
Visie landgoederen
Beleidsregels Evenementen 2021-2025
Onderzoek Moventem
Nota Economie Groei bereik je samen

Participatiebijeenkomsten

culturele werkveld

26 september 2022, De Concertzaal te Oosterbeek
4 oktober 2022, Kasteel Doorwerth
13 oktober 2022, De Beekdalhoeve te Renkum
19 januari 2023, gemeentehuis Oosterbeek

Colofon

Uitgave

Gemeente Renkum

Vormgeving

Sinds 1416, Arnhem

Participatiebijeenkomsten & Redactie

Voomies/Marian van Hooij

Datum

Februari 2023

Contactgegevens

Bezoekadres: Gen. Urquhartlaan 4,
6861 GG Oosterbeek

Postadres: Postbus 9100,
6860 AH Oosterbeek

Telefoon: 026 334 8111

E-mail: cultuurvisie@renkum.nl
www.renkum.nl/cultuurvisie

© Niets uit deze uitgave mag zonder
voorafgaande schriftelijke toestemming
van de gemeente Renkum worden
overgenomen.

Met dank aan iedereen die een inspirerende
bijdrage heeft geleverd om deze visie tot
stand te brengen.

Gemeente Renkum